

Oponentský posudok na habilitačnú prácu Ing. Ivana Holúbeka, PhD.

Ekonomika výroby a využívania trávnych porastov v marginálnych oblastiach Slovenskej republiky

Dlhodobé informácie o klimatických zmenách, požiadavky na dôslednejšiu ochranu kvality životného a krajinného prostredia, požiadavky na návrat k prírodným ekosystémom, ale aj súbežné snahy o zvyšovanie ekonomickej efektívnosti výroby slovenského poľnohospodárstva sú dôležité témy súčasného spoločenského diskurzu. Ako nepriamy príspevok, resp. snahu o ich riešenie chápem aj obsahovo široko koncipovanú habilitačnú prácu Ing. Ivana Holúbeka, PhD.

Zložitost' a široké spektrum problémov na ktoré autor upozorňuje je reflektovaná už vo vágnej formulácii cieľa práce, ktorým je „ ... **plné produkčné, nutričné, ekonomické a sociálne využitie poľnohospodárskeho potenciálu znevýhodnených a horských oblastí Slovenska pri ekologicky šetrnom hospodárení zabezpečujúcom tvorbu verejných statkov v intenciách udržateľného poľnohospodárstva**“. Pre recenzenta práce, s takto formulovanými cieľmi, sa otvára otázka o tom komu a čo chce autor tlmočiť výsledkami svojej práce. Ekonomické analýzy a hodnotenia sú v práci obsiahnuté iba náznakovo a to vo forme elementárnych ukazovateľov efektívnosti, či výkonnosti bez snahy o skúmanie ich kauzálnych vzťahov. Veľká časť výstupov je venovaná bio-ekologickým a technologickým aspektom hospodárenia na trvalých trávnych porastoch a podľa môjho názoru je určená inému okruhu odbornej verejnosti než reprezentuje študijný odbor Odvetvové a prierezové ekonomiky. Aj nasledovné stanoviská recenzenta preto upozorňujú na viaceré nedostatky práce z pozície očakávaných výsledkov, spĺňajúcich základné kritériá ŠO 3.3.11.

V úvodnej časti autor uvádza prehľad súčasného stavu ním sledovanej problematiky na Slovensku a v zahraničí. Osobitne si všíma produkčný systém s nízkymi vstupmi na trávnych porastoch a produkčný potenciál a kvalitu trávnych porastov vo vzťahu k low-input systému s environmentálnym dopadom. Väčšina citovaných zdrojov pochádza z obdobia 90-tych rokov, pričom odvolávky na relevantné výskumné výsledky sú staršie aj ako 10-15 rokov. Analogickú pripomienku je potrebné uviesť aj pri citovaní autorov k problematike ekonomiky systémov obhospodarovania a využívania trávnych porastov. Je zrejmé, že citované stanoviská k ekonomike hospodárenia na TTP z obdobia pred vstupom Slovenska do EU (kedy sa neuplatňovala SPP) majú zo súčasného hľadiska iba malý informačný prínos pre hodnotenie súčasných výsledkov ekonomiky TTP.

V časti **Materiál a metodika spracovania** autor konkretizuje postup riešenia v troch okruhoch:

1-Hodnotenie kvality primárnej produkcie TTP. Vychádza pritom z modelového rozdelenia TTP a z modelu produkčno-ekologickej klasifikácie TTP. Ďalším zdrojom hodnotenia je obsah živín a výživné hodnoty trávnej hmoty lúk a pasienkov (VÚTPHP BB, 2015). Zjednocujúcim prvkom je model typológie a klasifikácie TTP za horské a znevýhodnené oblasti (Kanošová, Krajčovič, 2005). Model je uvedený bez toho, aby autor podrobnejšie objasnil jeho tvorbu, jeho všeobecné atribúty, aplikačné ciele a nástroje vymedzovania jednotlivých PPS lúk aj pasienkov, ako aj údajovú bázu na základe ktorej bol model odvodený. Na str. 46 sa iba stručne konštatuje, že „...bol vypracovaný model štruktúry rozdelenia ...“ a že „... sa pre riešenie problematiky využijú výsledky východiskových experimentálnych a študijno-modelových materiálov z horských a znevýhodnených oblastí Slovenska“ .

2-Výpočet nákladov na produkciu sušiny sena za PPS lúk a pasienkov, nákladov na krmoviny a krmivá v systémoch pestovania trávnych porastov a výpočet hodnôt vlastných nákladov na tonu sušiny sena. Výstupy k uvedeným oblastiam riešenia sú prezentované vo viac ako 20 tabuľkách, pričom zdroje primárnych údajov nie sú explicitne uvádzané a preto k ich kvalite nie je možné zaujať jednoznačné stanovisko. Frekventované sú iba odvolávky na staršie práce Krajčoviča, prípadne výstupy VUEPP.

V tabuľkách 3-17 habilitant obširne uvádza modelové **parametre hodnotenia TTP**. Pre čitateľa je sledovanie množstva (niekoľko desiatok, z časti sa opakujúcich) parciálnych biotechnologických a ekonomických ukazovateľov pomerne náročné. Bolo by preto vhodné **súhrnné hodnotenie jednotlivých typov TTP podľa rozhodujúcich ukazovateľov**. Pre tieto účely by významne pomohla aplikácia sofistikovanejších nástrojov štatistickej analýzy ako je **faktorová a zhluková analýza**. Jej prostredníctvom by bolo možné redukovať nadmerné množstvo ukazovateľov, z ktorých sú mnohé informačne redundantné a z hľadiska tvorby typologického modelu nadbytočné. Pre prax sú navyše ľahšie interpretovateľné a tým aj užitočnejšie.

Takmer všetky uvádzané tabuľky si vyžadujú viac formálnej pozornosti (merné jednotky, primárne zdroje, výpočtové vzťahy, terminológia), ale aj výrazné zníženie počtu prezentovaných ekonomických, ale hlavne bio-ekologických a technologických ukazovateľov. Vo viacerých tabuľkách sú uvedené označenia, ktoré nie sú v texte vysvetlené. Z textu nie je jasný ani podiel autora na spracovaní údajov v týchto tabuľkách.

Taktiež považujem za potrebné kriticky hodnotiť opakované, ale nepresvedčivé populistické konštatovanie (napr. na str. 36) o tom, že „SR má najmenej výkonné pôdohospodárstvo v EÚ s najmenej obsluhujúcim kapitálom... s najmenšou podporou ... a meniacom sa prístupom k agrárnej politike. Takéto stanoviská by sa mali opierať o kvalifikovanejšie štatistické údaje a nástroje SPP.

3-Financovanie biotopov trávnych porastov v SR v rokoch 2010-2016. V tejto časti autor upozorňuje na niektoré fakty, ktoré si tiež zasluhujú väčšiu pozornosť. Na str. 80 sa uvádza, že 320 tisíc ha TTP „...sa pre potreby výživy HZ nevyužíva...“. Je tento údaj v súlade s oficiálnymi štatistikami o štruktúre a využívaní pôdneho fondu na Slovensku? Možno toto tvrdenie overiť?

Na str. 81 je neorganicky a rušivo zaradená subkapitola Dáta a Metodológia.

Pri hodnotení biotopov TTP autor uvádza model so 7 kategóriami A-G (tabuľka 19, str. 87), ktoré podľa jeho interpretácie reprezentujú 1,239 milióna ha s celkovou finančnou podporou viac ako 130 miliónov EUR ročne. Z uvedených údajov nie je jasný ich kontext k hodnoteniu biotopov SR. V nasledujúcej tabuľke 20 taktiež chýbajú definičné vymedzenia niektorých ukazovateľov (výkonnosť EUR/ha, výkonnosť za 1 rok ?), čo sťažuje, resp. znemožňuje ich hodnotenie.

Z verbálneho hodnotenia biotopov TTP na Slovensku vyplýva ich všeobecne chápaný biotechnologický aj krajnotvorný význam. Prekvapujúce je preto konštatovanie na str. 97 že „Zhoršovanie pôdnych pomerov súvisí s rozširovaním plôch TTP...“. Toto stanovisko je potrebné argumentačne podložiť, prípadne opraviť, alebo objasniť vo vzťahu k odlišnému hodnoteniu výmery lúk a pasienkov na strane 10.

Záverečná subkapitola 4.14, str. 101-108 svojim názvom nekorešponduje s vlastným obsahom a prináša iba stručný prehľad známych a využívaných nástrojov SPP. Niektoré tvrdenia nie sú potvrdené obsahom práce (použitá matematicko-štatistické metódy absentujú). Podobne neujasnená a málo presvedčivá je aj záverečná subkapitola Vplyv podpôr na ekonomickú situáciu poľnohospodárstva. Práve v tejto časti práce sa však autorovi otváral priestor pre hlbšiu analýzu významnosti obhospodarovania TTP a zosúladovania ich produkčných a krajnotvorných funkcií.

Záver

Habilitačná práca Ing. I. Holúbeka, PhD., je orientovaná na analýzu ekonomiky výroby využívania trávnych porastov v marginálnych oblastiach Slovenskej republiky. Jej cieľ je formulovaný veľmi široko, čím otvára mimoriadne široké spektrum parciálnych problémov a to nielen ekonomického, ale aj bio-ekologického a technologického charakteru. K jednotlivým oblastiam riešených problémov uvádza heterogénne spektrum výsledkov, z ktorých je väčšina odvodená, resp. využíva výstupy predchádzajúcich výskumných prác a projektov. Participácia autora na ich riešení nie je explicitne vymedzená, čo taktiež sťažuje jej hodnotenie.

V práci sú nielen vážne odborné a faktografické nepresnosti, ale aj nedostatky metodického a štylistického charakteru, ako aj mnoho prehreškov proti gramatickej stavbe textu v slovenskom jazyku, domnievam sa, že práca nebola doteraz dôsledne kriticky konštruktívne hodnotená.

Som presvedčený, že práve problematika poľnohospodárstva s orientáciou na marginalizované produkčné oblasti Slovenska, ktorú si všíma predmetná práca je vysoko aktuálna a zasluhuje si pozornosť tak odbornej a akademickej verejnosti, ako aj tvorcov, resp. realizátorov zásad podpornej poľnohospodárskej politiky. Z tejto pozície snahu autora o pokus upozorniť na tieto problémy oceňujem.

Na základe celkového hodnotenia predmetnej habilitačnej práce NEODPORÚČAM VR FEM udelenie vedecko-pedagogickej hodnosti docent jej autorovi.

Prof. Ladislav Kabát

7. 2. 2019